

KENT KÜLTÜRÜ VE YAŞAMINDA YENİLİKÇİ KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
odabashuseyin@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1239-4866>

Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
mali7akkaya@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2496-7315>

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
polatcoskun@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2508-7459>

ÖZ

Kentler, kent insanının kentlilik bilinci içinde ve kentli kimliğine uygun olarak yaşam sürdüğü yerleşim yerleridir. Kentler, kendine özgü kültürleri olan yaşam alanlarıdır. Kentlerin eşsiz kültürleri, küreselleşmenin etkisi altında bozulmaya yüz tutabilmektedir. Diğer yandan kentler ve kentliler, göç, kültürel yozlaşma, yalnızlık, uyumsuzluk gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların azaltılması ve aynı zamanda kültürel miras üzerinden bir takım yararlılıklar elde edilebilmesi amacıyla kütüphaneler kent, kültür ve kent kültürü üzerine yeni roller ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu bağlamda çalışmada, kent ve kent kültürünün özellikleri üzerinde durulmakta; daha sonra kent ve bilgi merkezleri arasındaki ilişki üzerinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Kütüphanelerin kent insanına sunduğu yeni olanaklar ve yenileşme nedenleri üzerinde değerlendirmeler yapıldıktan sonra, dünyada ve Türkiye’de son dönemde hizmete giren bazı kütüphanelerin kentleşme aktiviteleri ve mimari özellikleri üzerinde saptamalara yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kent Kültürü, Şehir Kütüphaneleri, Yenilikçi Kütüphaneler

INNOVATIVE LIBRARIES AND LIBRARY SERVICES IN URBAN CULTURE AND LIFE

ABSTRACT

Cities are settlements where urban people live in an urban consciousness and by their urban identity. Cities are living spaces with their own cultures. The unique cultures of cities face deterioration under the influence of globalization. On the other hand, cities and city dwellers face problems such as migration, cultural corruption, loneliness, and incompatibility. Libraries are loaded with new roles and responsibilities on the city, culture and urban culture to reduce these problems and at the same time to benefit from the cultural heritage. In this context, the study focuses on the characteristics of the city and urban culture; then evaluations are made on the relationship between the city and information centers. Then, in this study, determinations are made on the new opportunities that libraries offer to the people of the city and the reasons for innovation; evaluations are made on urbanization in some library activities and on their architectural features in the world and Turkey.

Keywords: Culture, Urban, Urban Culture, Urban Libraries, Innovative Libraries

GİRİŞ

Bilgi merkezleri, gelecekte yararlanılmasını sağlamak amacıyla medeniyetin nesilden nesile aktarılmasına aracılık eden ve bu yönüyle insanlığın ortak değerlerini koruyan kurumlardır. Söz konusu işlevleri sürdürürken kent insanının kentlilik bilincini geliştirme, kentlerin kültürel değerlerini derleme, tanıtmaya, paylaşma ve yayma, kentlere özgü kültürel mirası koruma, kentlerde sosyal sorunları azaltma, kent kimliğini besleme gibi önemli sorumlulukları yerine getirirler. Bunları yerine getirirken aynı zamanda küreselleşmenin olumsuz etkilerini azaltarak yerel kültürün daha güçlü olanlar tarafından yok edilmesinin engellenmesi sürecinde de sorumluluk üstlenirler. Daha çok son dönemlerde halk kütüphanelerinde yenilikçi hizmetler adıyla yaşama geçirilen söz konusu işlevler, aynı zamanda kültür merkezleri, müzeler, kent arşivleri gibi farklı adlarla hizmet veren diğer bellek kurumlarının da sorumlulukları arasında yer almaktadır. Genel anlamda toplumsal kültür kurumları olarak da tanımlanan söz konusu bellek kurumları, üstlenmesi ve günün değişen koşulları doğrultusunda sürekli yenilenmesi beklenen sorumlulukları ile parçası oldukları toplumsal yapının kültür ikliminin devamlılığının teminatıdır. Günümüzde dünya nüfusunun %90'ından fazlasının kent olarak tanımlanan toplumsal yaşam alanlarında hayatlarını sürdürdükleri dikkate alındığında, kentlerin aynı zamanda bizi diğer canlılardan ayıran temel farklardan biri olan kültür birikimi ve üretimimizin en önemli habitatı olduğu kolaylıkla görülecektir. Bu bağlamda kütüphanelerin yukarıda söz edilen işlevlerinin nedenleri ve sonuçları üzerinde değerlendirme yapmadan önce kültür ve kent kültürünün özellikleri üzerinde durmak konunun daha iyi açıklanabilmesi açısından yararlı olacaktır.

KÜLTÜR VE ÖZELLİKLERİ

Kültür, insanoğlunun tarihin derinliklerinden günümüze aktardığı ve günümüz insanının şekillendirmeye devam ederek bilinçli ya da bilinçsiz biçimde gelecek kuşaklara aktarmayı sürdürdüğü maddi ve manevi özellikleri olan mirasın bütünüdür. Bu yapıyla insanın kendinden önce biriktirilmiş olanlardan ilham alması, kendisinin bugünde biriktirmesi ve biriktirdiklerinin yarınlarda yeni esinlere dönüşmesi sürecinin tamamını kapsayan, bu süreçteki her türlü yapıp etmelerden oluşan kültür, insanın akıl yetilerinin ve toplumsal yaşam becerilerinin değerini anlamlı hale getiren bütünleyicilerden biridir (Akkaya ve Polat, 2020, s. 114). Söz konusu birikimin tanımı, sahibi, türü, çeşitliliği, sürdürülebilirliği gibi konularda kesin bir çerçeve çizilemez mümkün olmasa da konu üzerinde çalışan fikir insanlarının kültürün bazı özellikleri üzerinde ortak kanaate vardıkları görülmektedir. Kültürün geçmiş uygarlıklardan günümüze aktarılarak biriken bir miras olduğu ortak görüşüne sahip olanlar, aynı zamanda kültürün yakın coğrafyalar arasında daha derin bir etkileşim gücüne de sahip olduğunu düşünmektedirler. Es (2007, s. 50), kültürün tarihi köklerinin olduğunu ve süreklilik taşıdığını belirterek, sürekliliğin devamı için özel nedenlere gereksinim olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yönü ile kültürün bir coğrafyada yaşatılması için toplumun ortak gereksinimlerini karşılayan bir nedeninin bulunması gerekir. Kültürün bir toplumda yaşatılmasının esas nedeni topluma yararlı olduğu düşünülen maddi ve/veya manevi katkılar sağlamasıdır. Bu yönüyle kültürü her toplum kuşaktan kuşağa aktarmak amacıyla korumaya çalışır ve bu amaç doğrultusunda gerekenleri yerine getirir. Simgeleştirilen kültür unsurlarının fiziki materyaller üzerinde sergilenerek varlıklarının korumaya çalışılmasının yanında, günümüzde de örneklerine sıklıkla rastlanıldığı gibi somut olmayan kültürel mirasın simgeleştirilmesi, çeşitli kayıt ortamlarına kaydedilmesi ve kaydedilen bu ortamların gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde devredilebilmesi için gereken çalışmalar büyük ölçüde bellek kurumları aracılığıyla yerine getirilmektedir.

Kültür, aynı zamanda insanların buldukları coğrafyanın ve zamanın değerleri ile sahip oldukları veya edindikleri kültür kaynaklarını yeniden gözlemleyebildikleri ve dönüştürebildikleri bir mirastır. Bu bakımdan kültür, zamanla değişebilen bir özelliğe de sahiptir. Kültürün maddi ve sembolik değerlerinin kalıcılığı, bireylerin davranışlarıyla örtüşen şartların değişebilirliğine paraleldir. Semboller ve anlam kodları, kuşaklar arası geçişi sağlayabildiği gibi kültürün analitik bağlantılarını ahenkli hale de getirebilmektedir (Yazar, 2015, s. 2). Buna karşın kültürün bağlamından uzaklaşması, onu tarihi bağlarından koparabilmekte, tarihe ışık tutan özelliklerinin yok olmasına

neden olabilmektedir. Dünyanın internet teknolojilerinin etkisi ile hızla küreselleştiği bu dönemde, yerel kültürlerin tarihi bağından kopması tehlikesini yaşadığı da bilinen bir gerçektir. “Dünya, son birkaç asırdır kültürel bakımdan ‘tekdüzeleşme’ yolunda hızla ilerliyor; bu durum sadece Türk kültürü değil, diğer tüm kültürler bakımından da büyük bir tehdittir” değerlendirmesiyle Erdoğan (2017, s. 24), yerel kültürlerin küreselleşmenin etkisi altında kaybolmaya yüz tuttuğunu ifade etmeye çalışmaktadır.

UNESCO’nun Kültür Politikaları Mexico City Deklerasyonu’nda kültür; “Bir toplumu veya sosyal grubu karakterize eden ayırt edici manevi, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerin tümü” olarak tanımlanmakta; yalnızca sanat yapıtlarını değil, aynı zamanda “yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını” kapsadığı ifade edilmekte; “insanların farklı kültürler aracılığıyla değer yargılarını karşılaştırabildiği, kendilerini ifade ve fark edebildiği, böylece eksikliklerini de görebildiği, başarılarını sorgulayabildiği, yeni anlamlara vardığı, sınırlarını aştığı ve yeni eserler yaratabildiği” bir kaynak olarak tarif edilmektedir (UNESCO, 1982).

Kültürün, bireyi toplumla, toplumları diğer toplumlarla kaynaştırma özellikleri vardır. Bireyi toplumla kaynaştıran yararlılığı ayna zamanda kültürün kendisine de faydalı sonuçlar doğurmaktadır. Üstün yetenekli bireyler, becerileriyle zaman içinde toplumdan kazandığı kültürel mirasa yeni değerler ekleyerek sentez bir kültür doğurabilmektedir. Bu nedenle birey, toplum ve kültür, toplumsallaşma sürecinin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilir. Toplumsallaşmanın, bireyin toplumla aralarında olan etkileşim sürecini ifade ettiğini belirten Yazar (2015, s. 3) bireyin, kültürün üreticisi ve yeniden yaratıcısı olarak o kültürün içinde doğduğunu, toplumsallaşma süreci ile normları, değerleri ve rolleri kendine içkin hale getirdiğini, içinde doğduğu kültürü tüm boyutlarıyla önce benliğine işlemekte, sonra da yaşam pratiklerine dökmekte olduğunu ifade etmektedir. Tarih içinde aile ile başlayan kültür oluşturma ve biriktirme alanı, zamanla birkaç evden ibaret mezralara, mahallelere ve köylere evrilmiş, söz konusu mekânlar, aynı zamanda içlerinden çıkan kültürün sınırları açısından temel belirleyici dinamiklerinden biri olmuştur. İnsanın evriminde yerleşik hayata geçişten bir sonraki toplumsal dönüşümün ifadesi olan kent ve kentli hayatı, başlangıçta insanın yaşamı sürdürülebilir kılma, bireysel olarak üstesinden gelemeyeceği güçlük ve sorunları toplumsal düzlemde giderme çabasının bir sonucudur (Akkaya, 2020, s. 121).

KENT KÜLTÜRÜ

“Kent, topluluk olarak yaşayan insanların, ortak yaşamlarından doğan ve onların yaşam biçimleri ile şekillenen mekândır. Ancak kentler mekân olmanın ötesinde, tarihi, sosyal, kültürel, siyasi özellikleri de bünyesinde barındırır” (Kaya, 2017). Kent kavramı sadece fiziki bir mekân ve nüfus tanımı olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Birçok disiplinin çalışma alanı içinde yer alması nedeniyle kenti tanımlarken kapsamını çizmek çok kolay olmasa da kentin tarımsal faaliyetlerden nispeten uzak, daha çok tarım dışı mal ve hizmet üretiminin yapıldığı, çevre denetimini sağlayan kurumların konumlandırıldığı, kırsal yerleşim yerlerine nispeten büyüklüğü olan, sosyal sınıf, meslek, dil ve kültür heterojenliğine sahip bir mekân olması özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Hayta, 2016, s. 166).

Kent ve kültür, birbirini tamamlayan toplumsal olgulardır. Kültür olgusuna kavramsal olarak bakıldığında, ‘medeniyet’ sözcüğü ile eş anlamlı olduğu, medeniyetin ise Arapça şehir anlamına gelen ‘medine’ sözcüğüne dayandığı bilinmektedir. Bu gerçekten hareketle medeniyeti şehre ve şehir yaşamına ait bir olgu olarak düşünmek konuyu doğru değerlendirmek bakımından önemlidir. Medeniyetin İngilizce karşılığına bakıldığında da; Latince ‘medeni’, ‘sivil’ ve ‘kamusal’ anlamlarına gelen ‘civil’ sözcüğünden türediği, bunun da ‘vatandaş’ anlamında olan ‘citizen’ ve ‘kent’ anlamına gelen ‘city’ kavramlarından türetilmiş olduğu bilinmektedir (Asım, 2016, ss. 17-18; Akyol, 2017). O halde, günümüz insanının kültür olgusu üzerinde çizdiği çerçevenin temelinde kentleşme ile birlikte gelen maddi ve manevi değerler yatmaktadır. Kentleri var eden önemli unsurlardan biri sahip olduğu kültürel değerlerdir. Kentlerin milli, dini, idari, mali, estetik ve pek çok açıdan tarihi köklerini kentin sahip olduğu kültürel değerler üzerinden görebilmek mümkündür. Bu bakımdan her kent ve

o kentlerde yaşayan insanların, medeniyet seviyesindeki yerleri sahip oldukları kültürel değerlerin nitelik ve niceliği ile ölçülür. Bu nedenle gelişmiş toplumlarda kentler, sahip olduğu kültürel değerlerle birlikte yaşatılmaya çalışılır. Bu, onları koruyacak bir takım kuruluşlara ve sürdürülebilir sistemlere duyulan gereksinime işaret etmektedir. Sürdürülebilir sistemler bu değerlerin korunması ve geliştirilmesi kadar, paylaşılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını temin edecek çözümler üretmektedirler.

Tarihin ve doğanın günümüze bırakmış olduğu birikimin temel ögesinin kentlerin kimliği olduğunu söyleyen Koçak (2011), her kentin kimliğinde, o kentin süreklilik kazanmış olan ayırt edici özelliklerin saklı olduğunu ifade etmektedir. Kültür, toplumların ve toplumu oluşturan daha küçük grupların yaşamları süresince gereksinim duyduğu her şeye karşı sergilediği tavır ve davranışların sonucu olarak ortaya çıkan değerler toplamıdır. Bu değerleri oluştururken insan, bulunduğu grubun değerlerini yeniden üretmeye devam eder. Kent kültürü de kent insanının sürekli üretmeye devam ettiği değerler toplamıdır. *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu* çalışmalarında kent kültürü; “belli yerleşim yerlerinin somut koşullarında yerleşik düzende yaşayan toplulukların ekonomik, siyasal, ideolojik vb. her düzlemdeki birlikte yaşam pratiklerinin kronolojik süreç içindeki birikim ve birleşimi” (1995) olarak tanımlanmıştır. Aslında kent kültürü, o kentte yaşamış bütün medeniyetlerin sosyolojik, psikolojik, politik ve ekonomik olarak yapmış olduğu etkinliklerin gerek kentsel dokuda yer bulması, gerek toplumsal yaşamda kendini göstermesiyle ortaya çıkan bir bütünlüktür (Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu, 2009, s. 23).

Kent ve kent kültürünü doğrudan etkileyen ve her iki olgunun işleyiş ve dinamiklerini değiştiren ortak kavramlardan biri de kentleşmedir. Genel olarak kentlerin ve kentte yaşayanların sayısındaki üssel artışın ifadesi olarak tanımlanıp, günlük yaşamın söylem pratiğine taşınan kentleşme sözcüğü, kentlilere kentle aynı yakınlıkta, çok yönlü etki alanına sahip ve toplumsal yaşam pratiği içindeki yeri dikkate alındığında da oldukça köklü bir kavramın ifadesidir. Kentleşmeden söz edildiğinde, insanı toplumsal varlığa dönüştüren sosyal, kültürel, ekonomik hatta siyasal yanları da kentleşmeyi var eden ve bu kavrama anlam katan unsurlar olarak görmek gerekir (Keleş, 2018, ss. 27-28). Bununla birlikte kentleşme yalnız kentlerin ve kentlerde yaşayan nüfusun artması değil, kentte yaşayan nüfusun artmasından hareketle, toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel dönüşümüdür (Şahin, 2013; Tekeli, 2014; Bookchin, 2017).

Keleş (2005, ss. 15-16) ‘Kent ve kültür üzerine’ adlı makalesinde kent kültürünün oluşmasında, kent kültürünün öğelerinin korunmasında ve geliştirilmesinde çeşitli aktörlerin rol ve sorumluluklarının olduğunu belirtmektedir. Çalışmada bunlardan ilkinin uluslararası kuruluşlar ve antlaşmalar olduğu ifade edilmektedir. Kentleşme sürecinde, kent kültürünü yaşatma ve geliştirme üzerine hizmet veren uluslararası kuruluşlarla işbirliği ve uluslararası antlaşmalara katılım, kentin bütün aktörlerinin konuya özen göstermesini ve bilinçli hareket etmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla uluslararası duruş ve tarafgirlik, çoğunlukla kent kültürüne maddi ve manevi katma değer kazandırmak için iyi bir araçtır. Ayrıca coğrafik konum gözetmeksizin insanlık tarihine ışık tutacak kültürel değerlerin evrensel düzeyde bir miras olarak görülmesi anlayışının sonucu olarak da uluslararasılaşma sürecine dâhil olmak önemli bir görevdir. Zira ortak kültür unsurlarının ortaklaşa çabalarla korunması, onların geleceğe daha sağlıklı biçimde aktarılmasında önemli bir rol oynayacaktır. Keleş (2005, ss. 15-16), söz konusu rol ve sorumluluk sıralamasında devleti de ikinci aktör olarak göstermektedir. Devleti idare edenler aldıkları kararlarla kendine bağlı bütün teşkilatların güçlü, istekli ve bilinçli olmalarını sağlayabilecek etkiye sahiptirler. Kent kültürünün korunması ve geliştirilmesi sorumluluğunun üçüncü katmanında ise yerel yönetimler yer almaktadır. İdari ve coğrafik konumlarına göre valilik, kaymakamlık ve belediye başta olmak üzere, yerel seviyede bütün resmi oluşumlar ve sivil toplum örgütleri, kendi bulunduğu coğrafyada yetkisi ve ilgisi dâhilinde bütün kültürel değerlerin tespiti, envanterinin oluşturulması, korunması, tanıtılması, paylaşılması ve zenginleştirilmesi ile ilgili doğrudan etkili olabilecek odaklardır. Söz konusu sorumluluğun son aktörü ise vatandaşdır. Vatandaşın kent kültürünün önemini farkında olması; içinde bulunduğu kentin kültürel değerlerini tanıması, koruması, onlara gereken ilgiyi göstermesi ve sahip oldukları değerlerin bilincinde olması kentin kültürel değerleri için vazgeçilmez koşullar içinde yer alır.

III. *Kültür Şurası*'nda *Yurtdışı Türkler ve Kültür Komisyonu*'nun raporunun 'Birlikte Yaşama Kültürü ve Din Eğitimi' adlı bölümünde; "Sorunların önemli bir kısmının yerel sınırları aşarak uluslararasılaştığı, göç ve benzeri sorunlarla uluslararası nüfus hareketliliğinin yoğunlaştığı ve çeşitlendiği günümüz dünyasında ulusların toplumsal homojenliklerini giderek kaybettiği gözlemlenmektedir" şeklinde bir karar maddesine yer verilmektedir (Yurtdışı Türkler ve Kültür Komisyonu, 2017, s. 553). Bu saptama kent kültürlerinin korunması gereksinimine işaret eden nedenleri içermekte; hem de yerel kültürün barış, uzlaş, dostluk ve birliktelik oluşturmak amacıyla bilinçli ve sistemli şekilde tanıtılması ve paylaşılması gerekliliğine işaret etmektedir. Söz konusu işaretler yerel düzeyde kent kültürünün korunması, geliştirilmesi, tanıtılması ve yayılması noktasında bilgi merkezlerine sorumluluklar yüklemekte ve bu sorumlulukların gelecekte daha da artacağına dair emareler barındırmaktadır.

Kültür ve tarih, kentlerin kimliğini eşsiz kılan faktörlerin en önemlileri arasında yer alır. Her kent, onun geçmişini ve kimlik gelişimini yansıtan bir yazgıya sahiptir (Kaya, 2017, s. 22). Kentin tarih içerisinde geçirdiği evreleri, bu evrelerin aktörlerini ve aktörlerin günümüze bıraktığı somut ve somut olmayan kültür varlıklarını doğru saptamak ve bunların kent yaşamında canlı kalmasını sağlamak, üzerinde emek sarf etmeyi gerektirir. Yerel kültürün yaşatılmasını da kapsayan bu emeği, kentin çeşitli yerlerinde farklı misyonları gerçekleştirmek üzere hizmet sunan bilgi merkezleri gerçekleştirmektedir. Zira başta kütüphaneler olmak üzere, bilgi merkezlerinin hemen tamamı, toplumsal kültür kurumu kimliği ile ağırlıklı olarak örgün eğitim sistemi içinde oluşturulmaya çalışılan ortak kültürün, bugün çok daha öğretici ve kalıcı olduğu kabul edilen yaygın eğitim sistemi içindeki en önemli paydaşlarındandır (Akkaya ve Polat, 2020, s. 119).

Kent kültürü, kentlilik ile iç içe anlamlı hale gelen bir olgudur. Kentlilik, bireyin yalnızca yaşadığı kentin davranış normlarının ötesinde ülkenin hatta dünyanın herhangi bir kentinde sergilemek durumunda olduğu tutum, davranış ve anlayış kalıplarına sahip özelliği anlamına gelmektedir. Bu özellik çerçevesinde kentli nitelmesine sahip olan her birey, demokratik tutum sergileme, hoşgörülü olma, farklılıkları doğal karşılama ve ifade özgürlüğünü kabullenme, kente, çevreye ve barışa duyarlı olma gibi evrensel davranış kabulleri bakımından benzer anlayış düzeyinde olur (Mutlu, 2013). Bu bakımdan kentlerde kentlilik bilincinin oluşturulması, kentin kültürel dokusunun güçlendirilmesi ve kent kültürünün yaşatılmasında bilgi merkezlerinin sorumluluğu büyüktür. Özellikle son dönemlerde halk kütüphaneleri başta olmak üzere kamuya açık bilgi merkezlerinin yüklenmeye başladığı sorumlulukların, kentin bütün gereksinimlerini kucaklayan bir anlayışla bezenmesiyle birlikte, bilgi merkezlerinin bu konu üzerindeki sorumlulukları daha fazla artmaya devam etmektedir.

KENT VE BİLGİ MERKEZLERİ

UNESCO tarafından *Kültür Politikaları Mexico City Deklerasyonu*'nda kültürel mirasın tanımı ve özellikleri üzerine yapılan değerlendirmelerde diller, edebi değerler, ayinler, inançlar gibi toplumsal olgular kadar tarihi yerler, anıtlar, arşivler ve kütüphaneler de bu kategori içerisinde sınıflanmaktadır. Aynı zamanda hangi düzeyde olduğuna bakılmaksızın insanlık için yaratıcı ilham kaynağı niteliğini haiz her kültürel değerın korunması bir görev ve sorumluluk kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Kentleşme, sanayileşme, sömürgecilik, çatışma, işgal, göç, küreselleşme ve teknolojik dönüşüm gibi süreçlerin hasarlarının yansımaları olarak kültürel mirasın, toplumun hafızasından silinmesi, yaşamında çıkması, bellek kurumlarından yok edilmesi gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (UNESCO, 1982). Bu bakımdan uluslararası kültürel miras kuruluşlarına ve antlaşmalarına uygun olarak ulusal bir kültür politikası eşgüdümünde, yerel düzeyde her yerleşim bölgesinin önemli kültür değerlerinin tespiti, değerlendirilmesi, bakımı, onarımı, kataloglanması, dijitalleştirilmesi gibi işlemleri bellek kurumları aracılığıyla sürdürülmelidir. Başta kütüphaneler, arşivler ve müzeler olmak üzere bütün bellek kurumlarının içinde bulunduğu yerleşim yerinin kültürel mirasına değer vermesi, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapması, halkının egemenliğini ve bağımsızlığını savunması ve böylece bölgesinin kültürel kimliğini teyit ve teşvik etmesi anlamına da gelecektir.

Hizmet ilkeleri, amaçları, hedefleri ve topluma karşı sorumlulukları dikkate alındığında, başta halk kütüphaneleri olmak üzere yerel kuruluşlar adına farklı adlar altında hizmet veren bütün bilgi merkezleri kent yaşamını düzenleyen, kentlilerin sorunlarına çözüm üreten, kentlilik bilincine katkı sağlayan, kentin kültürel değerlerini geliştiren ve tanıtan, kentin kültürel mirasına karşı bilinç aşılayan, tarihi kültürün toplum içinde yaşanmasını sağlayan, kısaca kentin kültürüne sahip çıkan amaçlara yönelik hizmetler vermektedir. Bununla birlikte söz konusu bilgi merkezlerinin son yıllarda bünyesinde yaşama geçirdiği yenilikçi hizmetleri bu misyon çerçevesince sürekli olarak geliştirdiği de bilinmektedir.

Bilgi merkezlerinin kentlerde verdiği hizmetler ve hizmetlerin verildiği sistemin günümüzde sahip olduğu özellikleri doğru anlayabilmek bakımından, bilgi merkezlerinin geçmişten günümüze üstlenmiş olduğu rol ve sorumluklara kısaca bakmakta yarar vardır. Eski uygarlıklarda daha çok monarşik yöneticilerin himayesi altında oluşturulan bilgi merkezlerinin sunduğu hizmetlerin ve sahip olduğu olanakların etkisi, merkezin bulunduğu yerleşkenin sınırları içinde kalmaktaydı. Bu dönemlerde bilgi merkezlerinin toplumla ve kentlerle bütünleşmesinden ve dolayısıyla bilginin toplumsallaşmasından söz edebilmek mümkün değildir. Söz konusu sınırlılık, aynı zamanda bilgi merkezlerinin toplumsal kültür kurumu olmalarının önündeki en önemli engellerden biridir.

Kütüphaneciliğin gelişiminde milat olarak gösterilebilecek üç önemli dönüm noktası bulunmaktadır. Bunlardan *ilki* kâğıdın matbaacılık ve yayıncılık sektörünün doğmasına yol açacak seviyede bolca üretilmesi; *ikincisi* yayıncılık sektörünün doğmasına neden olan modern matbaanın icat edilmesi; *üçüncüsü* ise bilgi profesyonelliğini fiziki mekânın dışına taşıyan internetin keşfi ve dijitalleşme sürecidir.

Kâğıdın yazı taşıyıcısı olarak kullanılmaya başlanmasından önce parşömen (pergament) bir taşıyıcı araç olarak yaygın biçimde kullanılmaktaydı. Kâğıdı yazı aracı olarak geliştiren ilk medeniyet Çinliler olmasına karşın, onun bin yıllar boyunca bütün dünyanın yararlanabileceği bir araç olarak kullanılmasında Türk ve Arap milletlerinin payı büyüktür. Zira 8. yüzyılın ortalarından sonra Türkler Ön Asya ve Ortadoğu'da kâğıdın bilim ve kültür yaşamına zengin değerler katmasında söz sahibi olurken, kâğıdın endüstriyel bir ürün olarak matbaada eserlere dönüşmesine ise onu Avrupa kıtasına taşıyan Araplar aracılık ederler. Müslümanlar tarafından ilk kâğıt fabrikası 1150 yılında İspanya'da kurulmuş, 1276 yılında ise Hristiyanlar kendi fabrikalarını İtalya'nın Fabriano şehrinde tesis etmiştir (Ersoy, 1964). Bu gelişmeden sonra kâğıdı daha kaliteli biçimde üretecek yenilikleri de ekleyen İtalya, uzun yıllar Avrupa ve diğer kıtalara kâğıt tedarikini sağlayarak büyük gelirler elde etmiştir. Bu dönemden matbaanın icadına kadar kâğıt, yeni ve çok sayıda eserlerin oluşturulmasının zeminini hazırlamış, toplumda daha fazla ve yaygın bir nüfusun kütüphanelerde bu kaynaklardan yararlanmasını sağlamış, yayıncılık ve kütüphanecilik tarihi için yeni ve daha önemli bir icat olarak kabul edilen matbaanın altyapısını oluşturmuştur.

1453 yılında Johannes Gutenberg taşınabilir matbaa makinesini icat etti. Matbaa makinesinin buluşu iletişim inkılâbında bir sonraki adımdı. Önceleri kitapları yalnızca kraliyet mensupları, manastır nüfuzu, bilim insanları ve burjuva ailelerinden müteşekkil toplumun çok az bir bölümü okuma şansı bulabilmekteydi. İlk kez geniş halk kitlelerinin ve hatta yoksulların kitaplara ve daha da önemlisi belgeye ulaşmaları mümkün olabilmıştır. Kitapların bulunabilir olmasıyla birlikte okuryazarlık armış, okuryazarlığın artışıyla da kitaplara, dolayısıyla kâğıda olan talep de fazlalaşmıştır.

Matbaa, yazarlık, editörlük, çevirmenlik, kitapçılık gibi yayıncılık sektörünü ve onun alt sektörlerini doğururken, bütün bu gelişmeler kütüphanelerin nitelik ve nicelik bakımından geçmişte hiç olmadığı kadar gelişmesine neden olmuştur. Matbaadan sonra büyüyen ve gelişen kütüphaneler de eğitim, bilim ve kamu yaşamı üzerinde önemli tesirlerde bulunmaya başlar (Gorniak-Kociowska, 2001, s. 454). Kütüphaneler matbaa ile birlikte halkın da yararlanabileceği kadar çok miktarda materyale sahip olurlar ve aynı zamanda bu durum kütüphanelerin sayıca çoğalmasına ve kentin farklı noktalarında ve beraberinde kırsal alanlarda yaygınlaşmasını beraberinde getirir (Lamb ve Johnson, 2020). Kütüphanelerin kent kültürü ile gerçek teması bu gelişme ile birlikte başlar. Yerel dillerde yayıncılıkla birlikte yerel özellikler sergileyen materyaller halk kütüphanelerinde derlenir; halkın

kendi kültürü ile diğer medeniyetlere ait olanları görüp karşılaştırabilme olanağı ilk olarak matbaayla birlikte gerçekleşir.

Bilgisayarların kütüphanelerde yer bulması ve ardından internetin bilgi merkezlerini fiziki mekânın dışına taşıması, bilgi profesyonelliğinin üçüncü ve önemli dönüşüm nedenlerinden biridir. Bilgisayarlaşma ile birlikte gelen dijitalleşme ve internet, bilgi merkezlerinin tamamına yönelik **tehditler** barındırdığı kadar **fırsatları** da beraberinde getirmektedir. Bin yıllar boyunca mekâna dayalı bilgi hizmetlerinin önemini yitirmesi, fiziki mekân ile gelen avantajların da zamanla yitirilmesine neden olmuştur. Rehberlik hizmeti, ikram, tanışma ve girişim gibi etkisi daha çok yüz yüze hissedilen ve bireysel, kurumsal ve mesleki kazanımlara dönüşebilen iletişim yöntemleri ortadan kalktıkça, bilgi merkezlerinin misyonlarından ve kazanım yollarından biri de yok olmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu durumla birlikte toplum, bilgi merkezi ve kültür üçlüsü arasında geliştirilen yapının zamanla zayıflama olasılığında söz edilebilir. Kütüphanecilerin ve kütüphane hizmetlerinin görünür olmaktan çıkmasına ek olarak, kütüphanecilik hizmetlerinin bütünleşik web platformlarında gömülü olarak yer alması, hizmetleri var eden aktörlerin ve kurumların emeklerinin görünmez olmasına neden olmakta, başka aktörlerin hanelerine puan toplamalarını sağlamaktadır.

Bununla birlikte, diğer kurumlar ile bilgi merkezleri de kent toplumlarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere değişime zorlanmakta, zamanın gereksinimlerine göre şekil almaya devam etmektedir. Dijitalleşme ve internet, kütüphanelere fiziki mekânın dışına açılan sanal bir kapı olanağı ve toplumla bütünleşme fırsatı da sunmuştur (Vishwakarma ve Govil, 2013; Mishra, 2017). Son yıllarda estetik, sosyal ve kültürel kimlikleriyle kentlerin ilgi odağı haline gelen kütüphaneler, hizmetlerini mobil yaşamı benimseyen kent toplumlarına sanal ortamlar aracılığıyla ulaştırma fırsatı yakalamıştır. Bu yolla eğitsel, kültürel ve sosyal amaçlı çok sayıda hizmeti sunarak, toplumun dil, kariyer, rehberlik, sosyalleşme gibi kazanımlara sahip olmasını sağlamış ve toplumsal sorun ve risk düzeyinin azaltılmasına önemli katkılar sunmaya başlamıştır.

GÜNÜMÜZ KENTLERİNDE KÜTÜPHANELERİN YENİLENME GEREKSİNİMİ

Teknolojinin insan yaşamı üzerindeki etkileri tarih boyunca bıraktığı izlerle pek çok vaka üzerinde görülebilmektedir. Günümüz toplumlarına ise bilgisayar ve iletişim araçları ile birlikte internet şekil vermeye devam etmektedir. Kentler başta olmak üzere dünyanın her yerinde; özellikle de varlıklı bölgelerinde, teknolojinin etkileri sosyal yaşamın her alanında derinden hissedilmektedir. Dijital araçlar ve internet teknolojisi, günümüz kent insanının günlük rutinleri arasında vazgeçilmezlerden biri haline gelmiştir. Yakın geçmişte daha çok geleneksel yöntemlerle yapılan bazı günlük işlemlerin artık dijital ortamlarda yapıldığı bir dönem yaşanmaktadır. E-posta kontrolü, hava durumu takibi, kurumsal iş süreçlerinin incelenmesi, günlük haberlerin gözden geçirilmesi gibi çok sayıda işlemin dijital ortamlardan sürdürülmesi kent insanının rutin davranışı olmuştur.

İnternet, kent insanının günlük gereksinimini karşılamak amacıyla donatılan kaynaklar kadar, gereksiz ve zararlı kaynaklara ek olarak tehlikeli ve zaman öldüren içerikle donatılan geniş bir evrendir. Bu evrende geleneksel misyonlarını gerçekleştiremeyen disiplinler, toplumsal sorumluluklarını yerine getirememelerinin sonucu olarak gelecekte varlıklarını devam ettiremeyebilirler. Bu bakımdan bilgi merkezleri de tıpkı diğer toplum kuruluşları gibi hizmetlerini web ortamına uyumlu hale gelecek şekilde dönüştürmek zorundadır. Aksi halde bilgi merkezlerinin bin yıllar boyunca üstlendiği misyon ve sorumluluğu otoriter olmayan başka odaklar üslenebilecek ve denetim boşluğu doğabilecektir. Örneğin, günlük bilgi gereksinimini büyük oranda tarama motorları aracılığıyla yapmayı alışkanlık haline dönüştüren kent insanının dijital ortamlar aracılığıyla erişmek istediği bazı günlük rutinler kentin bilgi merkezleri tarafından karşılanabilir. Bilgi merkezlerinde her yaş ve seviyede okuma materyalinin kolay ve davetkâr web platformlarında sunulmasından, yemek tarifleri, tamir setleri, kariyer planlama, tatil programları, iş fırsatları, hava tahminleri, hobiler, bahçe uygulamaları, iç dekorasyon, editörlük, kısa film montajı gibi binlerce konuda hayatın her alanına dokunan metin, ses ve hareketli görsellerden oluşan dokümanları yöneterek, kent insanının günlük gerçek gereksinimlerini karşılayabilmek mümkün olabilir.

Kentler, günümüzde genellikle dar alanlarda yoğun nüfusların yaşamak zorunda olduğu yerleşim birimleridir. Bu bakımdan kentlerde taşrada örneği bulunmayan sorunlar yaşanabilmektedir. Gürültü, atık ve ses kirliliği, sosyal uyumsuzluklar, trafik sorunları, çarpık yerleşme, mülk ihlalleri gibi çok sayı ve çeşitlilikte yaşanan sorunlar daha çok kentlerde gözlemlenmektedir. Kentler büyüdükçe yeterli tedbirler alınmadığında bu sorunlar düzensiz göç, işsizlik, suç örgütleri gibi diğer çarpanların etkisiyle daha da büyüebilmektedir. Hak ve saygı temeline dayalı anlam kurgusuyla kent kavramına uygun olmayan bu sorunlar bazen kentleri yaşanmaz bir hale dönüştürebilmektedir. Örneğin, son yıllarda bütün dünyada etkisi derinden hissedilen göç dalgasının kentlerde kültürel uyumsuzluk ve çatışmalara neden olmasıyla birlikte sosyal iletişim sorunlarına; işsizlik oranının artmasıyla birlikte ekonomik istikrarsızlıklara; kimlik ihlalleriyle birlikte güvenlik endişelerine; planlama boşluğu nedeniyle geleceğe dair belirsizliklere neden olmaya devam etmektedir. Göçlerle hareket eden nüfusun büyük oranda geriye dönmeyi tercih etmemesi ve gelen nüfusun topluma entegre edilmesi gerekliliğiyle hareket eden pek çok ülke, göç ve entegrasyon politikası oluşturarak göçmenlerin toplumla uyumlu hale gelecek şekilde dönüştürülmesi konusunda çaba sarf etmektedir. Özellikle eğitim, sağlık, güvenlik ve kültür kuruluşları üzerinden yürütülen entegrasyon süreçleri içerisinde kütüphanelere önemli görevlerin düştüğü bilinmektedir (International Bussines Publication, 2012; OECD, 2018, s. 67). Kütüphaneler, göçmenlerin yanı sıra kentte mevcut bütün etnik grupların eğitsel, kültürel, sosyal gereksinimleri içerisinde yer alan dil ve tematik kurslar, tiyatro, drama, pandomim, yarışma gibi kültürel aktiviteler, kültürel çeşitliliği yansıtan geleneksel ve dijital materyallerin hizmete sunumu gibi farklılıkları kapsayan politikalar geliştirmektedir. Kütüphaneler bu çeşitlilikle birlikte toplumda yaşanan farklılıkları saygı sınırları içerisinde içselleştirilmeyi; farklılığın bir kayıp değil zenginlik olduğu bilincini aşılmasını; sınıfsal ayrımın dezavantajlı özelliklerini ortadan kaldırarak toplumun kaynaşmasını hedeflemektedir. Bu bakımdan kütüphaneler, kentlerin barış ve refahı için var olan ve varlığını sürdürmesi gereken kuruluşlardır.

Büyük kentlerde nüfusun artması zaman içinde yaşamın karmaşıklaşmasını, iletişim ve ulaşım sorunlarının büyümesini beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte eğitim sektöründe uzaktan eğitim modeli her geçen gün gelişmeye devam etmekte ve eğitim sınıfları içerisinde daha fazla alan bulmaktadır. Formel ve informel alanların çoğunda yararlanılmaya başlanan uzaktan eğitim modelinin iş dünyasında uzun zamandan beri kullanıldığı bilinmektedir. Büyük kentlerin coğrafik genişliği ve trafik karmaşası insanların eğitim maksatlı aktiviteleri yeterli ve zamanlı yapamamalarına neden olabilmektedir. Bu ve bunun gibi pek çok nedenle kentlerde uzaktan eğitim modeli eğitim paydaşlarının tamamı için son derece uygun bir çözüm olarak görülmektedir. Son zamanlarda bütün dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs (COVID-19) salgını, toplumun bütün katmanlarında uzaktan eğitim modelinin önemini hissettirmiştir. Bununla birlikte söz konusu sorun, iş dünyasında uzaktan çalışma modelinin bundan sonraki dönemde yaygınlaşmasının güçlü nedenlerinden biri olacak gibi görünmektedir.

Kütüphanelerin, uzaktan eğitim ve iş uygulamalarının toplumun bütün katmanlarına yaygınlaştığını görerek ve bilerek, hizmetlerini daha isabetli planlamalı, toplumsal sorunlar karşısında acil çözümler üretecek olasılık planları geliştirmelidir. Bu bakımdan uzaktan eğitim ve iş uygulaması dâhilinde olanlara ve diğer gerekçeler nedeniyle buldukları yerlerden ayrılamayanlara kütüphanelerin kaynaklarını ve hizmetlerini dijital olarak ulaştırması temel bir gereksinimdir. Gün geçtikçe artan yarı zamanlı iş uygulamaları ya da uzaktan iş modelleri, kentlerde mobilize yaşam süren kitlelerin her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda çalışanlar arasında uzaktan eğitimle kariyer geliştirenlerin sayısı artmaya devam etmektedir. Bu gelişmeler kentlerde kütüphanelerin hizmetlerini geliştirirken diğer toplumsal sistemlerde yaşanan gelişmelerin izlerini takip etme zaruretine de işaret etmektedir. Örneğin fırınlar, marketler, kargo firmaları gibi kütüphaneler de bu gibi durumlarda evlere ödünç eser dağıtım hizmetleri verebilirler (Current state of libraries, 2020).

Her kentin kendine özgü özellikleri vardır. Kenti var eden insanların yaşam biçimleri, alışkanlıkları, davranışları ve hisleri kentin özelliklerini oluşturur. Bir kentin, diğer kentlerden özellikleriyle fark edilebilir olması için, o kentin özelliklerini besleyen kaynağın homojen özellikler sergilemesi gerekir. Diğer bir ifade ile herhangi bir kentin kendine özgü özellikleri ile öne çıkabilmesi için uzun dönemler boyunca o kenti besleyen insan kaynağının yapısını bozmadan koruması gerekmektedir.

Bir kentin özelliklerini besleyen kaynağın yapısını koruyabilmesi, kentte yaşayan her bireyin kentlilik bilincine sahip olmasını gerektirir. Kentlilik bilinci ise bireylerin sağlıklı bir kentleşme süreci yaşamasını gerekli kılar. “Kentleşme, bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir” (Özen ve Aydemir, 2007, s. 226). Kentleşme, kent sakinlerinin yaşadığı yere özgü davranışları sergilemesi, kentli olmanın farkındalığını, kent ile kendileri arasında anlamlı bağı hissetmeleri halini ifade eden süreçtir (Birol, 2008). Kütüphaneler, yürüttüğü faaliyetlerle kent insanının kentleşmesine katkı veren ve bu yolla kentlilik bilincinin geliştirilmesi sorumluluğu olan kuruluşlardır. Bu bakımdan kent insanının kentlilik bilinci ile donatılması, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi noktasında kütüphanelerin rollerini yeniden tanımlamaya ihtiyaç vardır.

“Toplumsal niteliği ağır basan bir eko-topluluk şekline tanımlanabilecek kentte, her bireyin bütün yönleriyle kente has olanla her daim harmanlanması ve kente duyulan aidiyetle mayalanması, kent içinde kentin metalaştırılmış değerleri üzerindeki mevcut güç çatışmalarının sönmüşlüğü, böylece kent insanının kente duyduğu aidiyet noktalarının sarsılmaması sağlanabilir. Günümüz kentleri, ortak yaşamayı, aidiyeti, yerelliği ne kadar içinde barındırırsa barındırsın, kent insanının bu öznelikleri yaşam pratiği haline getirmesi ve toplumsal bellek sayesinde bir aktarım sürecinin var olması gerekmektedir” (Yazar, 2015, s. 25). Kütüphaneler, kentin her türlü kültürel değeri derleme, koruma, yaşatma ve yaygınlaştırma işlevleriyle toplumsal bellek rolünü yerine getirmelidirler. Esasında kütüphaneler, bulunduğu kentin yerel yayınlarını derleme ve hizmete sunma işlevini uzun yıllardır yerine getiren kuruluşlardır. Ancak bu sorumluluk, kentlilik bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi için yeterli değildir; yerel kültür tanımı içinde yer alan ritüeller, el işçilikleri, sözel kültür, folklorik aktiviteler gibi her türlü kültür unsurunun arşivlenmesi, tanıtılması, yayımı ve bu unsurlara dayalı faaliyetlerin programlanması kütüphanelerin sorumlulukları içinde yer almalıdır.

Kentlerin kendi kültürel mirasına, yaşayan bellek hüviyetiyle kütüphanelerde bu bilinçle sahip çıkması, bir bakıma küreselleşmenin etkisiyle tahrip olmaya yüz tutan yerel kültürün de korunmasını sağlayacaktır. Dili, kıyafeti, müziği, yeme alışkanlığı, beden dili, estetik algısı gibi çok sayıda ve türde özellikleri ile yerel kültürün toplumda yaşatılması, kent insanının ortak değerlerin sergilenmesi sayesinde yerel bağlarının güçlendirilmesine, demokrasi bilincinin içselleştirmesine ve barış ikliminin yeşertilmesine katkıda bulunur. Bu bakımdan kütüphanelerin, kentte sosyal yaşamın düzenlenmesi üzerinde önemli rolleri bulunmaktadır.

Aslına uygun olarak korunan eşsiz yerel kültürler çoğu zaman turizm potansiyeli taşırlar. Kendine özgü özellikleri olan ve yöresellik sergileyen lehçe, şive, yeme kültürü, kıyafet, şiir, türkü gibi kültürel unsurlar ve bunların metin ve/veya görsellerinden oluşan kayıtları, araştırmacılar, gezginler ve meraklılarının ilgi alanına girerler. Kütüphaneler yerel kültürü turizm potansiyeli olarak kullanabilecek uygun yerlerdir. Aynı zamanda yerel kültürün aslına uygun olarak korunması, kültürel diplomasinin güçlendirilmesine de katkı sağlayabilmektedir. Özellikle ülkelerin sınır boylarındaki kentlerdeki kültürel unsurları, diğer ülkelerin kültürlerinin izlerinin takip edilebileceği ve ortak değerlerin keşfedilebileceği bir diplomasi potansiyeline sahip olabilir.

Günümüz kentlerinde yaşanan önemli bir sorun da yaşlı nüfusun artması, büyük ailelerin çekirdek ailelere dönüşmesi, ekonomik sorunlar gibi nedenlerin etkisi ile bireylerin yalnızlaşmasıdır. Kadınların çalışma yaşamına artan oranda dâhil olması da aile bağlarının zayıflamasına ve ailenin yaşlılarının yalnızlaşmasına yol açan etkenlerin biri olmuştur (Daniş, 2009, s. 73). Derin yalnızlık, sosyal yalnızlık, ilişkisel yalnızlık ve duygusal yalnızlık gibi farklı türleri olan yalnızlığın, en belirgin özelliği fiziksel ve/veya ruhsal biçimlerde başkalarıyla ilişkinin olmaması ya da zayıflaması şeklinde tanımlanmaktadır. Yalnızlar, genel olarak toplumda birliği bozan bir potansiyel, farklı düşünen ve uyumsuz bir kişilik şeklinde değerlendirildiği için, bu türlerin toplumla bütünleştirilmesi evrensel bir davranış modelidir. Festivaller, bayramlar, törenler ve kutlamalar yalnızlık duygusunun etkisini azaltır ve toplumun kaynaşmasına katkı sağlar (Yaşar, 2007, s. 239). Kütüphaneler gerek dijital hizmetleriyle, gerekse ve özellikle de fiziki mekâna dayalı hizmetleriyle toplumda farklı gerekçeler sonucunda oluşan ve farklı düzeylerde ortaya çıkan yalnızlık sorununu giderebilecek en doğru kuruluşlardır. Yalnızlık duygusu yaşayan gruplara özel davetkâr ve etkileşimli aktiviteler, onların

yalnız olmadıklarını hatırlatır; parçası buldukları devlete ve içinde yer aldıkları millete saygı duymalarını sağlar.

Yukarıda sıralanan gerekçelerin bir sonucu olarak son dönemlerde kentlerde kurulan halk kütüphanelerinin, davetkâr bir mimari üslupla ve toplumun her kesimine hitap edecek bir anlayışla, kentin simgesi şeklinde inşa edildiği görülmektedir. Bu üslupla inşa edilen kütüphanelerin esas hedefi kitap ve okuma odağının da ötesinde, toplumun bir araya gelmesini, sosyalleşmesini, farklılıklarını tolere etmesini ve birlikte yaşama becerisi geliştirmesini sağlamak; bunu yaparken farklı etkinliklere ve öğrenme süreçlerine katılmasını ve daha fazla becerilere sahip bireyler olmasını temin etmektir. Bu özellikleriyle kütüphaneler, toplumun her yönüyle daha iyi olmasını sağlayan ve iyilik temeli üzerine inşa edilen kuruluşlardır. Dolayısıyla kentlerde engellilerin haklarına saygı gösteren, çevreye duyarlı, yeşil ve akıllı bina çizgilerini koruyan kütüphane binalarının her geçen gün çoğaldığı bir dönem yaşanmaktadır. Bu yöntemle kütüphaneler, kentlerin merkezi noktalarında iyi olan uygulamaları yaşama geçirerek kentin bireysel ve kurumsal düzeyde diğer paydaşlarına yol gösteren bir misyonu yerine getirmeye başlamıştır. Özellikle büyük kentlerde yeni kütüphane binaları oluştururken, kütüphanenin bu misyonunun göz önünde bulundurulması, kentin insan sermayesinin sağlıklı yapılanması için önemlidir. Mumford'un (2007, s. 124) dediği gibi kent, "dayanıklı binalarıyla, kurumsal yapılarıyla ve hepsinden de dayanıklı edebiyat ve sanatın simgesel biçimleriyle geçmiş zamanı, şimdiki zamanı ve gelecek zamanı bileştirir". Aynı zamanda kentin kültürel birikiminin açığa çıkartılması, biriktirilmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması anlamına gelen bu benzersiz zenginliğin gerçek değerine ulaşması, aralarında kütüphanelerin de yer aldığı kentin toplumsal kültür kurumlarının sağlıklı işleyişi ve günü karşılayan hizmet yeterlilikleri ile mümkündür. Bu becerinin ön koşulu ise kütüphanelerin parçası oldukları kentler ve kentlilerle her anlamda bütünleşebilmesidir.

KENTLERİYLE BÜTÜNLEŞEN KÜTÜPHANELER

Pazarlama sektörleri, toplumu var eden diğer sistemlerin gelişimini çoğu zaman etkiler ve/veya diğer sistemleri peşinden sürükleyen bir etki oluşturur. Bunu, e-ticaret yoluyla ortaya çıkan gelişmelerin e-devlete katalizör görevi görmesi üzerinden anlamak mümkündür. Örneğin özel kargo firmalarınca geliştirilen dijital hizmetler devletin posta teşkilatını; özel bankaların e-uygulamalarıyla oluşan rekabet kamu bankalarını; dijital hizmetleriyle göz dolduran özel hastanelerin e-sağlık hizmetleri kamu sağlık sistemini etkisi altına almış; kamu kurumları kendi e-uygulamalarını yaşama geçirmek zorunda kalmıştır. Ticari sektörde kurumsallaşmış büyük şirketler rekabetçi ortamlarda varlıklarını sürdürülebilmek amacıyla Ar-Ge planlaması yaparlar ve her zaman hizmet göstergelerini performans ölçütleri içerisinde analiz ederler. Verimlilik esasıyla hareket eden ticari sektörler, bu yolla yenilikçiliğe daha açık, hızla yenilenme refleksi gösteren ve çoğu zaman yeni pazarlama stratejileri geliştirebilen özelliklere sahip olurlar. Büyük çoğunluğu kamu kuruluşu hüviyetiyle hizmet veren kütüphaneler ise kendi pazarlama stratejisini geliştirme konusunda mevzuat, personel, bütçe gibi pek çok engelle karşılaşır. Bu durum kütüphanelerin araştırma-geliştirme süreçlerinde başarılı olamamasına ve kendine yakın özel sektör uygulamalarının gerisinde kalmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan kütüphanelerin kendini sürekli sınama ve yenileme yoluyla geliştirilen bazı özel sektör uygulamalarını kendi bünyesine uyarlayarak yararlanması pratik bir çözüm olarak kullanılabilir.

Kentlerde kurulacak ve/veya yenilenecek kütüphanelerin inşası, tasarımı, donatıları ve hizmetleri konusunda örneğin kitap kafelerin rol model olarak incelenmesi gerekir. Zira son yıllarda bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çoğalan kitap kafelerin çokça talep görmesinin nedenlerinden biri, 'üçüncü mekân' olarak ilk defa Ray Oldenburg tarafından dile getirilen yerlerin çekiciliğidir. İlk baskısı 1989 yılında yayınlanan *The Great Good Place* adlı kitapta, halkın gündelik yaşamında kafeler gibi kütüphaneleri de evi kadar yakın/sıcak/kendine ait bir ortam olarak tanımlaması (Oldenburg, 1999), bir anlamda hem günümüzün fonksiyonel kütüphanelerine işaret etmekte hem de kitap kafelerine dikkat çekmektedir. Yazar, kütüphaneleri ev ve iş/okul yaşam alanı gibi yerlerden sonra toplumun her bireyinin kendi rahat/karşılıksız olarak girebileceği kendi yuvası olarak görmekte, bu yeri üçüncü mekân olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle kütüphanelerin insanların

evleri kadar işlevsel, konforlu ve sempatik mekânlara dönüşebilmesi için, toplumun okumak, sosyalleşmek, beslenmek, eğlenmek gibi gereksinimleri için çokça tercih ettiği kitap kafelerin benimsedikleri pazarlama stratejilerinden yararlanmak doğru bir yöntem olabilir.

Dijital olanaklar her alanda olduğu gibi yeni bir kütüphane binasının tasarımı sırasında ya da yenilenmesi esnasında uluslararası çalışmaların durumunu ve son dönemin eğilimlerini keşfetme, izleme, inceleme ve örnek alma olanağı sunmaktadır. Binlerce kamusal bina ve alanın projelendirilmiş doküman ve görsellerini inceleme olanağı veren *ArchDaily* web portalı bunlardan biridir. ArchDaily, yaklaşık 13 bin mimari proje arasında 493 kütüphane projesinin planı, tasarımı ve mimari çizimleriyle pek çok özelliğini yansıtan sitedir. Türkiye’den yalnızca Beyazıt Devlet Kütüphanesi projesinin ayrıntılarının yer aldığı bu sitede, modern dünyada halk kütüphanelerinin yeşil, akıllı ve çevreci konseptlerini de içerecek şekilde, iç ve dış mekânlarıyla hangi özelliklere bağlı kalınarak tasarlandığı ve en önemlisi de yapı, tasarım ve malzeme üzerinde eğilimin ne yönde olduğu incelenmektedir. Söz konusu portal üzerinde kütüphane kurumuna yakın işlevlere sahip kültür merkezleri, müzeler, arşivler ve kamusal alanların projeleri üzerinde inceleme yapma ve bunların fonksiyonlarından yararlanma olanağı bulunmaktadır. Bunların incelenmesi sonucunda kütüphane kurumuna yeni değerler kazandırılabilir. Kentlerin kültürel, eğitsel, sanatsal, sosyal gereksinimlerine yönelik aktivitelere ev sahipliği yapmaya aday, yalnızlık sorununa çare olmayı hedefleyen, çok kültürlülüğü benimseyen bir kütüphanenin davetkâr ve aynı zamanda fonksiyonel özellikler sergilemesi isteniyorsa, iç ve dış özellikleriyle iyi tasarlanmış otellerin özelliklerinin incelenmesine de ihtiyaç vardır. ArchDaily, alanında uzmanlaşan mimar ve firmaların çoğu yarışma sonucunda üstlendikleri ve tamamladıkları bu projelerin değerlendirilmesi, kütüphanelerin daha sağlıklı, güvenli, verimli ve işlevsel olduğu kadar estetik ve konforlu mekânlara dönüşmesini sağlayabilir.

Kent insanının çoğu ticari sektör uygulamalarında alışık olduğu sanal ortamların gelişmiş özelliklerinin, kütüphanelerin sanal ara yüzleri ve tarama motorları üzerinde de çalıştırılması gerekir. Ürün pazarlayan ticari siteler, ürünlerin içerikleri ve fiziki özellikleri hakkında verilere ek zengin resim ve hareketli görselleri pazarlama aracı olarak kullanabilmektedir. Emlak pazarlama siteleri, mülkün bulunduğu coğrafik bölgeye göre satış endekslerindeki yerini yakın sektörlerin veri tabanlarıyla kurduğu işbirliği sayesinde görüntüleyebilmektedir. Kütüphane web siteleri ve otomasyon yazılımları da bu ticari site ve sistemlerin önce çıkan özelliklerine göre geliştirilebilir. Örneğin, arama yapılan bir eserin içeriğine yakın kaynakların ya da arama yapılan konu hakkında en çok aranan ve/veya müracaat edilen eserlerin kütüphane otomasyonu tarafından önerilmesi yararlanabilecek çok sayıda yaklaşımdan sadece biridir.

Bir önceki bölümde ifade edilen sebep ve sonuçların bilgi merkezleri üzerinde ne oranda doğru olduğunu anlamak ve aynı zamanda kütüphanelerin günümüzde misyonunun ne yöne doğru evrildiğini saptamak amacıyla Gemma John tarafından 2016 yılında bir proje yürütülmüş; projenin sonuç raporu ‘Designing Libraries in 21st Century: Lessons for the UK’ (John, 2016) adıyla yayınlanmıştır. Söz konusu eser bazı Avrupa ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da 12 farklı kentte, son yıllarda hizmete giren 36 halk kütüphanesinin mevcut durumlarını yansıtmaları ve yenilikçi hizmetleri ile halk kütüphanelerinin kentle nasıl bütünleştiklerini göstermesi bakımından önemli bir kaynaktır. John incelediği bu kütüphanelerin amaçlarına göre verdiği hizmetleri **toplanma, öğrenme ve okuma** şeklinde üç başlık altında sınıflandırmaktadır. Yazar günümüz kentlerinde insanların bir kısmının çalışma yaşamlarında daha mobilize olduklarını, toplumun bir kısmının kalabalıkta yalnız yaşamakta olduğunu; bazı insanların ise arkadaşlarıyla buluşacak ya da başkalarıyla tanışacak mekânlara ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Bu ihtiyaçların bir sonucu olarak incelenen halk kütüphanelerinin dünyanın dört bir yanından gelen insanların kütüphaneleri ziyaret etmesine neden olan festivallere, konferanslara ve etkinliklere ev sahipliği yaptığını ve bu özellikleriyle küresel bir destinasyon mekânına dönüştüklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda bu kütüphanelerin insanların yeni fikirleri keşfetmek, sosyal ve entelektüel düzeyde ilgi alanlarını paylaşmak için yeni arkadaşlıklar edindiği yerlere dönüştüğünü rapor etmektedir. Bu kütüphanelerin tamamı aynı zamanda bahsedilen yeni misyonu yaşama geçirebilmek amacıyla işlevsellik ve estetik özellikleri ile öne çıkan bina ve çevreye de sahiptir.

Buldukları kentlerin kentlilik ruhuna değer katan bu kütüphanelerin her biri aynı zamanda özel bazı özellikleri ile de öne çıkabilmektedir. Son dönemlerde dünyanın pek çok yerinde kütüphaneler, odağında kitap olan bir bellek kurumunun çok ötesinde bir kimliğe bürünmüş; insanların çok çeşitli sebeplerle ziyaret etmek istediği yer olmaya doğru evrilmiş; kentlerin sosyal sorunlarına eğilen bir merkez hüviyeti kazanmıştır. Örneğin 2014 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde hizmete giren Lawrence Halk Kütüphanesi (Lawrence Public Library, 2016) çocukların ilgisine hitap eden estetik ve ferah iç alanlara sahip olmasının yanı sıra, kentin her düzeyinden insan topluluklarına çeşitli aktivitelerle ev sahipliği yapabilecek geniş, yeşil ve iyi tasarımı bir bahçeye sahiptir. Gelişmiş bir çocuk alanı ile göz dolduran kütüphane, teknolojiye daha fazla erişim sağlayan olanaklarla ve çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlayan mimarisiyle kentin örnek mekânlarından biri olmuştur.

Resim 1: Lawrence Halk Kütüphanesi

Kew Gardens Hills Kütüphanesi (Kew Gardens Hills Library, 2017) yenilenerek 2017 yılında yeniden hizmete açılmış; kentin işlek noktasında yer alması, doğayla bütünleşik olmasının yanında mimari üslubuyla dikkatleri üstüne toplayan bir tasarıma sahip olması bu kütüphaneyi öne çıkaran bazı özellikleridir. Kütüphane, asıl işlevi olan okuma amacına hizmet etmenin yanında, kentin merkezinde olması ve konforlu mekânlar sunması nedeniyle de insanların sosyalleşmelerine olanak tanıyan alanlara ve hizmetlere sahiptir. Binanın çatısından bahçesine, atık sularından enerjisine kadar çevreci özelliklere sahip olması en dikkati çeken özelliklerinden bazılarıdır.

Resim 2: Kew Gardens Hills Kütüphanesi

İspanya'da Girona Halk Kütüphanesi (Girona Public Library, 2015) dört katlı yapısına rağmen her katında doğal ışık kaynağını yansıtan özel tasarımıyla, oditoryum, çocuk bölümü, oyun alanları, sergi galerisi, kafeterya, gazete okuma alanı, video izleme bölümü gibi farklı kullanıcı grupların izole ortamlar içerisinde her mekândan yararlanabilmesine imkan tanımaktadır. İdari bölümlerin bodrum katında yerleştirildiği binada mekânsal sürekliliği arttırmak ve doğal ışıktan yararlanabilmek amacıyla sıklıkla cam bölmelerden yararlanılmıştır. Binada yeşile duyarlılık ve çevreciliğin ön planda tutulmuş olması da dikkatleri çekmektedir.

Resim 3: Girona Halk Kütüphanesi

Sığınmacı ve Göçmen İşçiler Park Kütüphanesi, 2010 yılında İsrail’de söz konusu grupların temel insan haklarından yararlanabilmeleri için geliştirilen bir proje ürünüdür. Kütüphane, sığınmacılar ve göçmenlerin bu bölgede geçirdikleri süre zarfında eğitsel ve kültürel gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir hedefe yönelmektedir. Kütüphane göçmenlerin sıklıkla bir araya geldikleri park alanında çocuklar ve yetişkinlere yönelik kitaplarla hizmet vermektedir. Kütüphanenin doğrudan park alanına açılıyor olması, alanın drama, sesli okuma, müzikal gösteri gibi çeşitli etkinliklerin yapılmasına da imkân tanımaktadır (The Garden Library for Refugees and Migrant Workers, 2011).

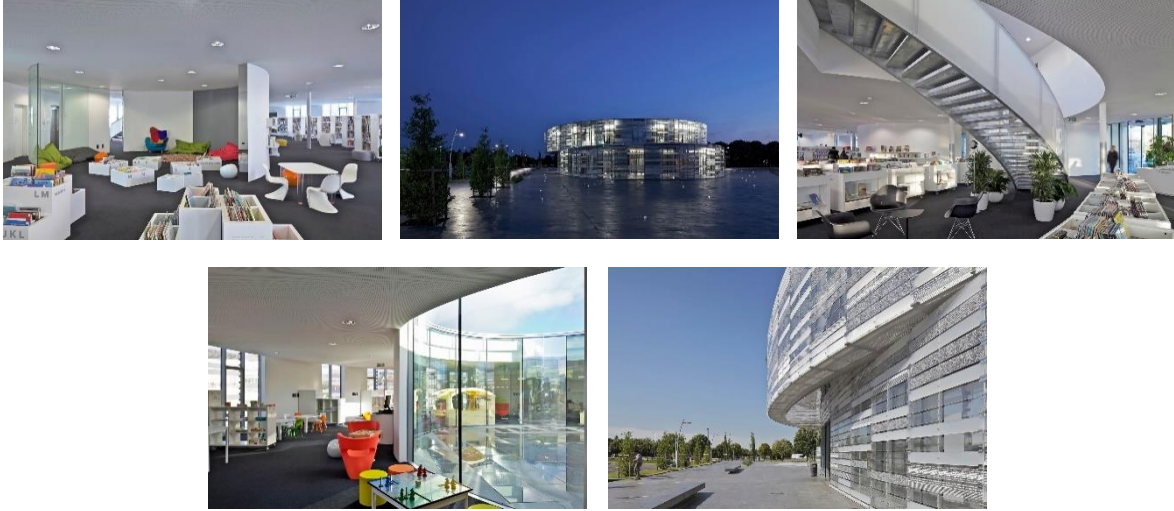
Resim 4: Sığınmacı ve Göçmen İşçiler Park Kütüphanesi

CALS Çocuk Kütüphanesi, altı dönümlük yeşil alan içinde yalnızca kitaplarla değil, aynı zamanda performans alanları, sera, sebze bahçesi ve botanik bahçesiyle gündelik yaşamı destekleyen bir öğrenme merkezi olarak tasarlanmıştır. Ormanın ortasında yüksek tavanlı, dışarıyla bütünleşik, geniş bir kulübe şeklinde tasarlanan kütüphanede, oyuncak ve eğlence donatılarından çok, çocukların bu geniş alanda kaynaşmaları hedeflenmektedir. Bahçe ve yiyecek hazırlama gibi becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı kütüphanede, kentli çocukların kültürel, bilişsel, eğitsel, sosyal ve eğlence gereksinimlerinin tümüne yönelik aktivitelerin yaşama geçirildiği görülmektedir (CALS Children’s Library, 2015).

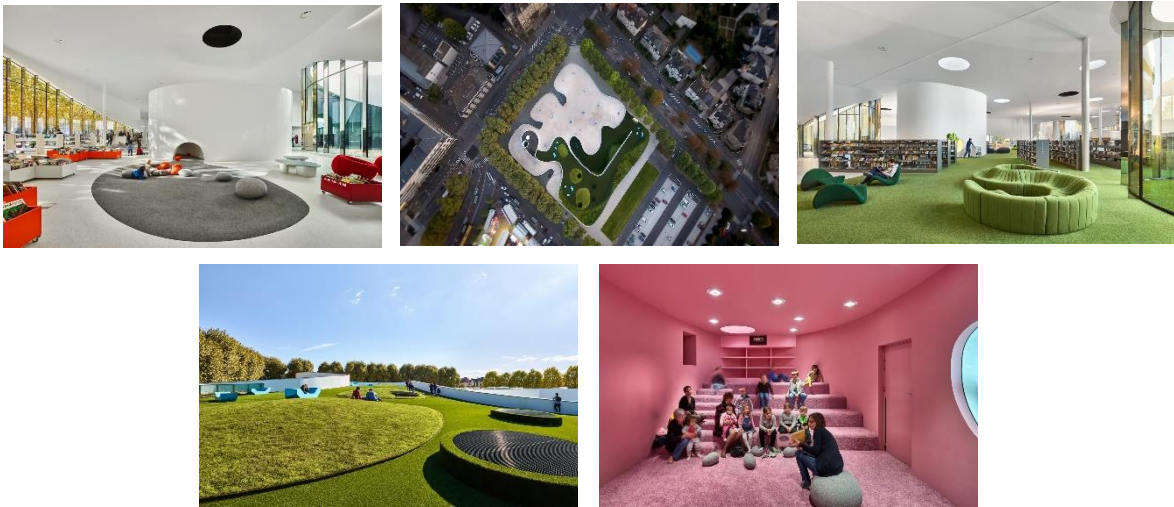
Resim 5: CALS Çocuk Kütüphanesi

2014 yılında Fransa’da açılışı yapılan Oyuncak ve Medya Kütüphanesi; bilgisayar oyunları, belgesel, film, sinema gibi görsellerin derlendiği ve her yaş grubuna hitap eden dermesiyle kent insanına yönelik hizmet üreten özel kütüphanelerden biridir. Şehrin merkezinde yeşil bir alanın orta noktasına konumlandırılan kütüphane, kullanıcılarına paralel bir evrende bulunma hissi uyandırmak üzere açık, veciz metinler ve işaretlerle bezenmiş cam giydirme bina olarak tasarlanmıştır. Bina, bu haliyle teknoloji eğilimli kullanıcı kitlesi için davetkâr özellikler taşımaktadır (Toy and Media Library, 2015).

Resim 6: Oyuncak ve Medya Kütüphanesi

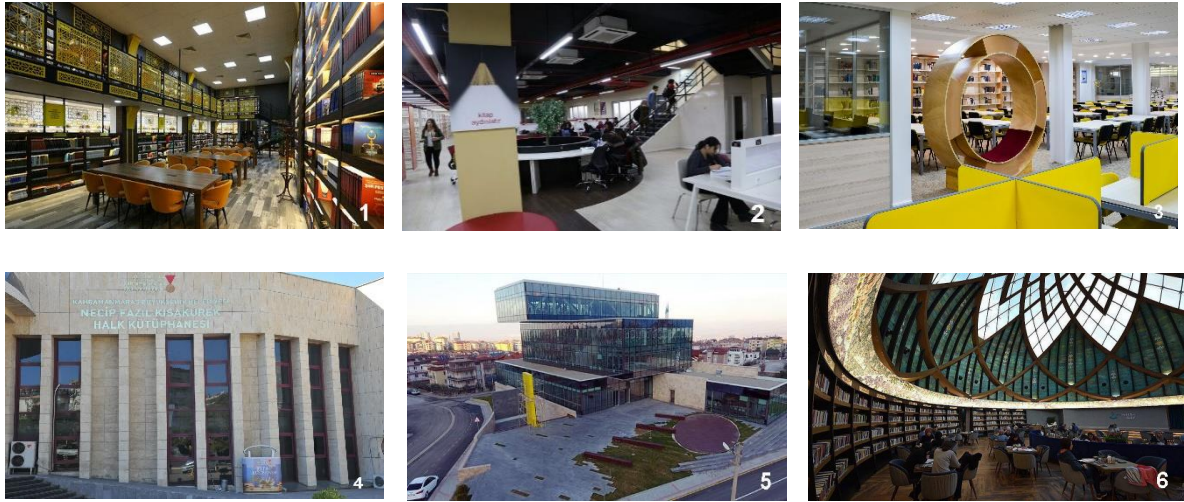
Fransa’da Thionville kentinde 2016 yılında hizmete giren Media Kütüphanesi [Üçüncü Mekân], kent insanının pek çok gereksiniminin karşılanmasını yanında diğer kamusal binalara ilham kaynağı olacak estetik özellikleriyle de dikkat çekmektedir. Üçüncü mekân konseptine uygun olarak tasarlanan kütüphanede, kullanıcılar mekânın esas aktörü gibi düşünülmüş ve sergi, yaratıcı etkinlikler, müzik uygulamaları, gösteri gibi katılımlı aktiviteleri yürütebilmektedir. Binanın üç tarafını çevreleyen çınar ağaçlarının gölgesi altında açık alanlarda kent insanının okuma yapması, aynı zamanda dinlenmesi ve sosyalleşmesi için pek çok yer seçeneği bulunmaktadır. Binanın doğa ile bütünlük içerisinde olabilmesi için çevresi ile birlikte çatısının yeşillikle donatılmasına özen gösterilmiştir. Kent merkezine konumlandırılmış olması, davetkâr özellikler sergilemesi ve aynı zamanda üçüncü mekâna özel planlamasıyla mekân, arkadaş ve aile birlikteliğine oldukça uygundur (Media Library [Third-Place] in Thionville, 2017).

Resim 7: Media Kütüphanesi [Üçüncü Mekân]

Türkiye’de son yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığı ve belediyeler bünyesinde oluşturulan ve/veya yenilenen kütüphanelerin de kent insanların söz konusu gereksinimlerini karşılamak üzere tasarlandıkları görülmektedir. Bu amaçla Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde son yıllarda açılışı yapılan Gazi İl Halk Kütüphanesi (Samsun), Burdur İl Halk Kütüphanesi, Erzurum İl Halk Kütüphanesi gibi kütüphaneler, çocuk ve yetişkin bölümleri ile sahip olması gereken temel özellikleri barındırmakla birlikte, ülke düzeyinde estetik ve özgünlüğü ile göz dolduran bu mekânların sayısı oldukça yetersizdir. İnşa edilen binaların tipik kamu binalarının standart çizgilerinden uzak olmadıkları görülmekte; kültür, sanat, eğitim, beceri temelli aktivitelere programlarında yeterince yer veremedikleri bilinmektedir.

Son yıllarda Sultanbeyli Belediyesi bünyesinde açılan Mustafa Kutlu Kütüphanesi (1), Etimesgut Belediyesi Etimesgut Halk Kütüphanesi (2), Kayseri Büyükşehir Belediyesi Merkez Halk Kütüphanesi (3), Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Necip Fazıl Kısakürek Kütüphanesi (4), Merkezefendi Belediyesi Merkez Kütüphanesi (5), Üsküdar Belediyesi Nevmekan Millet Kiraathanesi (6) örneklerine benzer şekilde belediyelerin de çok sayıda bilgi merkezi açtığı bilinmektedir. Bu merkezlerin çok büyük bir bölümü okuma ve ders çalışma maksatlı mekânlar olarak planlanmıştır. Büyük kısmının geniş hacimli olmadığı ve yalnızca birkaç tanesinde kafe tarzı buluşma olanağının olduğu görülmektedir. Kent sakinlerinin okuma ve araştırma amaçlarının dışında, serbest aktivite, sosyalleşme, öğrenme ve öğretme faaliyetlerine yönelik uygulamalar, mekân, personel, alan, ortam ve yenilikçi kütüphane algısına dayalı yetersizlikler nedeniyle oldukça zayıftır.

Resim 8: Belediye Kütüphaneleri

SONUÇ

Kültür, toplumları diğerlerinden farklı kılan, geçmişten geleceğe devredilen, bulunduğu toplumun bağlarını güçlendiren, maddi ve manevi özellikleriyle miras kapsamında değerlendirilen birikimlerdir. Kültür mirasının sürdürülebilir bir sistem içerisinde tespiti, değerlendirilmesi, korunması, yayınlanması ve paylaşılması gibi süreçlerin sağlıklı biçimde yürütülmesi, toplumların diğerleri karşısında varlıklarını güçlendirir. Genç nesillerin dijitalleşen yaşamın etkisiyle kültür erozyonu yaşamaması, kültür mirasının sürdürülebilir sistemler içerisinde yönetilmesini gerektirir. Bu bakımdan her toplumda eğitim, güvenlik ve sağlık sistemlerine verilen önemin aynısı kültür mirasının yönetimine de verilmelidir.

Kentler, genç nüfusun daha yoğun olduğu ve görece teknolojik olanakların daha yaygın olarak kullanıldığı yerleşim yerleridir. Aynı zamanda kentler daha dar alanlarda daha yoğun nüfusların iç içe yaşamak zorunda olduğu günümüzün en yaygın toplumsal yaşam mekânlarıdır. Din, dil, sanat, siyaset gibi pek çok konuda birbirinden farklı insanların farklılıklarıyla bir arada bulunduğu bu

yerlerde, zaman zaman kendinden olmayanla empati kuramama, farklılıklara karşı hoşgörülü olamama sorunları yaşanmakta; bazen bu sorunlar çatışmalara neden olabilmektedir. Bu bakımdan kentler, belli düzeyde kentlilik bilincine sahip insanların, zaman içerisinde saygı temeli üzerine kurulan ve ortak yaşam kuralları ile yönetilmesi gereken yerler olmalıdır. Zira kentler, zaman içerisinde oluşan ortak yaşam kültürü ile anılan, kuralları herkes tarafından bilinen ve uygulanan mekânlardır.

Bu yönüyle kentlerde gözlemlenen sorunların azaltılması, aynı zamanda kent kültürünün kentin marka değerini arttırması, bu yolla kentin turizm, ticaret ve eğitim gelirleri ile itibarının arttırılması kentin kamusal dinamiklerinin sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğiyle ilgilidir. Genelde bilgi merkezleri, özelde ise halk kütüphaneleri kentlerin kamusal dinamiklerinden biri olarak kent kültürünün korunması ve yaşatılmasını sağlayan en önemli kurumlar arasında yer almalıdır. Toplumun kendi zengin değerlerinin farkında olması, bunları tanıyarak yaşamında uygulaması, toplumda birlik bilincini pekiştireceği gibi, barış ve demokrasi yolunda ilerlemeye katkı sağlayacaktır. Son dönemlerde yenilikçi hizmetleriyle ve estetik özellikleriyle kentlerin odak noktası haline gelen kütüphanelerin bu yolda önemli misyonları üstlendiği/üstlenmesi gerektiği bilinmektedir.

Kütüphanelerin kent ve kültür ekseninde içindeki rol ve sorumlulukları, kütüphanelerin bireysel programları ile sınırlı kalmamalı, bu konunun ulusal kültür politikası bağlamında ele alınması sağlanmalıdır. Bir ülkede bütün kütüphanelerin kendi bulunduğu yerleşim yerinde ve sürdürülebilir bir yapı içerisinde yerel kültürün derlenmesi ve yönetimi sorumluluğunu benzer yöntemlerle gerçekleştirebilmesi, ancak merkezi otoriteler tarafından ulusal ve üst bakış açısı sağlayan standart bir sistemin geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu bakımdan her ülkede kütüphanelerin kent, kültür ve kent kültürü sınırları içindeki rol ve sorumluluklarının bir politika ve yönerge dâhilinde yayımlanmasına ihtiyaç vardır.

Dijital olanaklar kütüphanelerin iyi bir planlama ile gelişmekte olan ülkelerin sınıf atlayabilmesine olanak sağlayacak fırsatlar sunmaktadır. Fiziki mekân dışına ulaşabilecekleri zengin çeşitliliğe sahip sanal bir kapı ile kütüphaneler, kentlerde kültürel kaynaşma, sosyalleşme, etnik entegrasyon, kariyer planlama, yalnızlık gibi toplumsal olgular ve sorunlarla doğrudan temas kuran merkezlere dönüşebilir. Kendi rol ve sorumluluklarını zenginleştirme yolunda geliştiren kütüphaneler bu süreci devlet ve toplum nezdinde itibar kazanma fırsatına çevirebilirler.

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı ve belediyelere bağlı halk kütüphanelerinde günümüze kadar kat edilen mesafelerin değeri bilinmekle birlikte, kentlerde kütüphanelerin daha çok mesafe kat etmesi gerektiği de bir gerçektir. Bu mesafeyi yalnızca kütüphaneciler değil, toplumun ortak değeri olan kütüphanelerin bütün paydaşlarının beraberce kat etmesi bir zorunluluktur. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde örneklerine gıpta ile bakılan yeni/yenilenmiş halk kütüphanelerine benzer bilgi merkezleri ancak devlet idarecilerinden, halkına, özel sektörden meslek örgütlerine kadar toplumun bütün paydaşlarının olağanüstü çabası ve desteği ile hayata geçirilebilir. Bu bakımdan Türkiye’de daha çok örneklerine gelişmiş ülkelerde şahit olunan nitelik ve nicelik ölçütlerine uygun bilgi merkezlerinin yaşama geçirilebilmesi için ayrıcalıklı bir yatırım programına da ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, M. A. (2020). Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarında bilgi merkezleri: Yeni bir fırsat mı yoksa tehdit mi? *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 120-134.
- Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2020). Kent kültür ve geleneği ile değerlerinin oluşumu ve aktarımında halk kütüphanelerinin yeri ve önemi: Niceliksel verilerle İzmir örneği. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 110-137.
- Akyol, A. (2017). Şehir ve medeniyet. *Türk Yurdu Dergisi*, (106), 29-33.
- Asım, G. (2016). *Etimolojik olarak şehir kelimesi*. Şehir üzerine düşünceler içinde (2. bs., ss. 15-24). İstanbul: Esenler Şehir Düşünce Merkezi.
- Birol, G. (2008). Kentlilik bilinci ve Balıkesir’den yarım asırlık bir örnek: Yeni Çarşı deneyimi. *Ege Mimarlık Dergisi*, (65), 28-31.
- Bookchin, M. (2017). Kentsiz kentleşme: *Yurttaşlığın yükselişi ve çöküşü*. (2.bs.). B. Özyalçın (Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- CALS Children’s Library. (2015, 9 Mart). ArchDaily. 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/604000/cals-children-s-library-polk-stanley-wilcox-architects/> adresinden erişildi.
- Current state of libraries. (2020, 14 Mayıs). The Australian Library and Information Association. 19 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.alia.org.au/current-state-libraries> adresinden erişildi.
- Daniş, M. Z. (2009). Türkiye’de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 67-84.
- Erdoğan, R. T. (2017). *Açılış konuşmaları*. III. Milli Kültür Şurası: Şura Kitabı içinde (ss. 21-25). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ersoy, O. (1964). Bursa’da kâğıt fabrikası meselesi (XV-XVI. yüzyıl). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 101-115.
- Es, M. (2007). *Kent üzerine düşünceler*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Girona Public Library. (2015, 14 Ocak). ArchDaily. 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/586684/girona-public-library-corea-and-moran-arquitectura/> adresinden erişildi.
- Gorniak-Kociowska, K. (2001). Revolution and the library. *Library Trend*, 43(3). 12 Nisan 2020 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8349/librarytrendsv49i3g_opt.pdf?sequence%3D1 adresinden erişildi.
- Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 165-184.
- International Bussines Publication. (2012). *Finland Country study guide: Volume 1: Strategic information and developments*. Washington, D.C: International Bussines Publication.
- John, G. (2016). *Designing libraries in 21st century lessons for the UK*. British Council : Winston Churchill Memorial Trust.
- Kaya, E. (2017). Kentleşme ve kentlileşme. İstanbul: İşaret Yayınları. 12 Nisan 2020 tarihinde <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/kentlesme-ve-kentlilesme.pdf> adresinden erişildi.
- Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, XXIX (246), 9-18.

- Keleş, R. (2018). *Kentleşme politikası*. (16.bs.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu. (2009). *Kentleşme Şûrası 2009*. Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.
- Kew Gardens Hills Library. (2017, 28 Kasım). ArchDaily. 14 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.archdaily.com/884433/kew-gardens-hills-library-workac> adresinden erişildi.
- Koçak, H. (2011). Kent-kültür ilişkisi bağlamında Türkiye’de değişen ve dönüşen kentler. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 06(12), 259-259. doi:10.19129/sbad.209
- Lamb, A. ve Johnson, L. (2020, 4 Mayıs). The History of libraries. Eduscapes. 12 Nisan 2020 tarihinde <https://iu.app.box.com/s/1ge9g9z09jyyq12m9c17egu2z23spo32> adresinden erişildi.
- Lawrence Public Library. (2016, 5 Nisan). ArchDaily. 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/784930/lawrence-public-library-gould-evans> adresinden erişildi.
- Media Library [Third-Place] in Thionville. (2017, 6 Şubat). ArchDaily. 17 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/804682/media-library-third-place-in-thionville-dominique-coulon-and-associes> adresinden erişildi.
- Mishra, L. (2017). Impact of internet on library services. *International Journal of Advanced Research and Development*, 2(5), 192-194.
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent: Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*. G. Koca ve T. Tosun (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutlu, A. (2013). Türkiye’de kent kültürü algısı ve kentsel kültür politikaları. 12 Nisan 2020 tarihinde https://www.academia.edu/30861417/T%C3%9CRK%C4%B0YE_DE_KENT_K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9C_ALGISI_VE_KENTSEL_K%C3%9CLT%C3%9CR_POL%C4%B0T%C4%B0KALARI adresinden erişildi.
- OECD. (2018). *Working together for local integration of migrants and refugees in Paris*. Paris: OECD Publishing.
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Da Capo Press. 14 Nisan 2020 tarihinde <http://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=903814> adresinden erişildi.
- Özen, S.L. ve Aydemir, Ş. (2007). *Trabzon'un mimari mirasının korunması: Bütünleşik koruma yaklaşımı-kentsel sosyal alan analizi: Trabzon Örneği*. Ed.: A. Mengi. Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine içinde (ss. 221-243). Ankara: İmge Kitabevi.
- Şahin, Y. (2013). *Kentleşme politikası*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Tekeli, İ. (2014). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm*. (2. bs.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- The Garden Library for Refugees and Migrant Workers. (2011, 20 Şubat). ArchDaily. 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/112495/the-garden-library-for-refugees-and-migrant-workers-yoav-meiri-architects/> adresinden erişildi.
- Toy and Media Library. (2015, 17 Kasım). ArchDaily. 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.archdaily.com/777177/toy-and-media-library-philippe-fichet-architectes> adresinden erişildi.
- UNESCO. (1982). Mexico City Declaration on Cultural Policies: UWorld Conference on Cultural Policies. Mexico City. 23 Nisan 2020 tarihinde https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf adresinden erişildi.

- Vishwakarma, M. L. ve Govil, S. (2013). Impact of internet on libraries: An Observation. *International Journal Of Engineering And Computer Science*, 2(7), 2204-2207.
- Yaşar, R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 237-260.
- Yazar, A. (2015). Kent kültürü ve kimliğine tarihsel ve kuramsal bakış. *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 117-144.
- Yurtdışı Türkler ve Kültür Komisyonu. (2017). *Yurtdışı Türkler ve Kültür Komisyonu: Komisyon raporu*. III. Milli Kültür Şurası: Şura Kitabı içinde (ss. 353-366). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.